

KOLOZSVÁRI PAPP LÁSZLÓ

Földgomb

Nincs tovább! A legutolsó spekuláció szerint is véget ért az emberiség második évezrede. Már amennyire számon tartja magát – mi ez az egyiptomiak tizenkétezer évéhez képest? Viszont jól halad az egyiptomi elsivatagosodás és sötétség útján. Tán csak piramisokat nem hord össze elég tartósakat ahhoz, hogy fennmaradjon valami belőle hírmondónak. Könnyűszerkezetű piramis! Meg aztán: civilizációnk önnönmagát fosztja ki, nem hagy semmit a sírblóknak a leendő Királyok Völgyében.

Még nincs meg az Egyesült Államok új királya, amikor ezek a sorok csüggedten papírra dőlnek; de mondandónk szempontjából mindegy. Az persze merő véletlen, hogy horzsolják egymást a jelöltek az üdlaki (elvégre Vörösmarty-év van) tülekedésben, de véletlennek sokatmondó! Talán szerencsére. Mert ha Bush vagy Gore befutott volna egy víz(fej?)választó ötvenezer plusszal, nem tétell, *még nem* jön ki, mint dinóból a kis dinó, egy kontinensnyi Jurassic Parkban, hogy eme történelminek igazán nem nevezhető korban személyiségnek igazán nem nevezhető – mondjuk ki – csendes középszerek vetélkednek egy világhatalom királyi trónjáért.

De kijött! S kijött vele a demokráciák szálnalmas tehetetlenkedése vészhelyzetekben. Vész most nincs, disznó-öböli, kommunista banditizmus értelemben, de tán épp ez a vész. Semmit sem lehet tudni, de azt mégiscsak, hogy véget ért egy század (1914–1989), s már tíz esztendeje egyre jelentéktelenebb figurákat állít önnön élére az éldemokrácia, nehogy véletlenül rájőjünk, mi is érlelődik az idő méhében. Hogy mire megy ki a zsuga! Nyakunkon a huszonegyedik század, a harmadik évezred, s a drágalatos világnak halvány fogalma sincs arról, mibe rohan bele kozmikus sebességgel. Csak mint 1900 és 1914 között, mondjuk Bécsben. Csak azért, mert a nagytörténelem akkor történetesen ott érlelődött, s azért is, mert most olvastam el Brigitte Hamantól a *Bécs és Hitlert*. Az író legyen művelt! A Monarchia parlamentjének viszontagságai, az a harsány pojácáskodás kísértetiesen emlékezteti az embert az ezredforduló amerikai elnökválasztására. A törvényesség packázásai! A packázás törvényessége! Jó, jó, csak közben egy világ érzi, hogy az egész olyan piti. És érzi a BUX is. Hogy mennyire nem tanultunk semmit a szörnyű huszadik századból, arra nincs ige!

Talán csak egy habos torta! Mert az a habos torta, amit belenyomtak egy környezetvédelmi világkonferencia amerikai delegátusának a képébe, történelmi habos torta leend. A levegőszennyezés éllóvasa, az Egyesült Államok gáncsolta el ott sikeresen a szennyeződések elleni világintézkedéseket. A látványban volt valami önmagán túl is láttató. Ahogyan az amcsi küldött döbbenten szedegette ki a szemgödréből a tortát, törölgette bajuszáról a habot, volt abban valami keserves üzenet. Jelesül, hogy a legilletékesebbnek még csak sejtelve sincs arról, amiben ő a legilletékesebb. A környezetvédelmi torta jó volt még arra is, hogy világszerte az vezesse be a katasztrófa-forgatókönyveket. Mert tényleg, elnökválasztással törvényes-bohóckodó amerikai elit! a pusztuló dzsungel, megtoldva a HIV-vírussal, Közép-Afrika lakosságának teljes ki-

pusztulásával fenyeget. Több száz millió földlakó! Az afrikai dzsungel a dél-amerikaival megtoldva lényegül a semmibe, miközben a főfelelős királycsinálással bohóckodik. S ha készen is lesz, mire ez a cikk megjelenik, négy évre konzerválta vele a döntésképtelenséget, miközben égnék az esőerdők, terjedezik az ózonlyuk – ne napozz!, megárt!, hangzik a világraszóló tanács; első lépés ez ahhoz a sci-fi-rémképhez, amikor is az emberiség módosabb fele föld alá költözik, mint a patkány, a nem módosnak jobb, ha addigra már felfordult –, szóval égnék a dzsungel, lyukad ki fölötünk az ég, nem kell ide újabb Csernobil, bōrrákos lesz hús év múlva a megnapoztatott kised is! Csupán két fokkal kell megemelkedjék a Föld hőmérséklete, hogy a fél világ lakosságát elöntse a tenger (te csak ne örvendj, budapesti magyar tarka, hogy háromszáz méterrel laksz a tenger szintje fölött, inkább arra készülj, hogy lősz vagy lelőnek, ha megjelenik egy akkora embertömeg Pest utcáján, mint az ürgeöntött Rotterdam, s hogy azt ne hidd, hogy ezzel vége, a másik oldalról a kiöntött Bukarest, Corneliu Vadim Tudor vezetésével). De ezt még nagyjából előre lehet látni – már ha méltóság kérdése, ha előre tudjuk, miben fordulunk fel méltatlanul és embertelenül –, azt viszont már senki sem látja előre, amit úgy fogalmazhatnánk meg, hogy megindul egy ellenőrizhetetlen és visszafordíthatatlan folyamat. Annyi már bizonyos, hogy megbomlott a Föld ökológiai egyensúlya, már történt valami, csak még nem tudjuk, hogy mi. Csak azt, hogy kiköszörülhetetlen. Hogy erre kell érvényes választ adnia annak a két hőscincérnek, aki most az amerikai királyi trónért vetélkedik – de még ha vetélkedne legalább, mondjuk egy *Legyen ön is milliomos!*-kvízben, hogy élvezzünk mi is; de Bush és Gore csak pereskedik az Egyesült Államok királyi trónjáért!, két egymásnak rohanó, rozsdás, rozoga gőzmozdony, az ember szánalmában takarja el a szemét, mint amikor a szavaló belesül a versbe! Az ökológiai egyensúly megbomlása pedig a világ nagy dominó-csörgőkígyóját modellezve dönt halomra kankalint és körtefát, hegyi patakot és Dunát, mondjuk. És azért mondjuk, mert ha csak a Duna esik áldozatul a modellezhetetlen környezeti katasztrófának, nekünk az is elég, a magyar népnek és kultúrájának annyi. Fennmaradhat néhány hieroglifája, feltéve, ha elég tartós kőbe véstük. Esetleg kiállíthatnak belőlünk 3000-ben néhány szerencsésebb múmiát. (Horn Gyula lesz az, amilyen pechesek vagyunk, Kósánéval karolfogva.)

A dátumszerűen véget érő huszadik század mintha csak azt akarta volna példázni, milyen önpusztításra képes az ember, mielőtt azért kell (kellene!) abbahagynia az önfelemésztést, hogy szinte korlátlan eszközeivel önnön írmagját is ki ne irtsa. Még egy világháborút azért nem bírna ki a Föld, mert középbuduin és északbusman hitlerék biztos bedobnák az atombombát (még hogy csak az atombombát!, hol vannak már azok a régi szép idők?!), amit persze a történelmi Adolf is bedobott volna, naná!, ha van neki. Azóta lett neki, csak ő nincs hozzá! De hogy a saját szavamba kapdossak, bedobta volna azt Sztálin generalisszimusz is, ha a történelem torz vigyoraképpen nem kényszerül rá a demokráciákkal való szövetségre (neki se volt, a hitleri Németország nagy barátjának és szövetségésének). De talán bedobta volna később, ha a gondviselés különös, ám jócskán megkésett kegyelme folytán nem adja vissza, az utolsó pillanathan, vérgőzös lelkét teremtetjének. (Radzinszkij kissé kommersz *Sztálin*-ja pedzegeti ennek valószínűségét, magam kötve hiszem, de azért az író legyen művelt.)

Ha a névsort kiegészítjük régi, meghitt múmiánkkal, Leninnel – isteni, hogy a második világháború idején elcancukáztatták a múmiát Tyumenybe, ahol egy suliban ravatalozták fel, s hogy a díszőrség – mert az kellett, nehogy feltámadjon a tetem – ne csattogjon csizmaice, szigorú parancs jött, hogy ne verje oda a talpát, amikor díszl lép (nem tudok betelni a nagy nesztelen szovjet díszlépés burleszkjével, elnézés!)), ha szóval, ha Hitlerhez és Sztálinhoz hozzávesszük Lenint (csupa két szótagos név!), eljutunk a huszadik század legfőbb perverzítéséhez. Nevezetesen, hogy a jótétemény émelvítő cukormázával vonták be a mindenkori hatalmi rémtettet. A százéves háborúban a franciák kardélre hányták az angolokat, mert kellett nekik az a

föld, s volt ebben valami – persze embertelen, de emberszabású – egyenesség; a bevándorlók kiirtották az indiánokat, mert nekik is kellett a föld, na de hogy a skalpolás közben azt énekeltesék az áldozattal, hogy hulla hoppl, hogy ez érte van, ha kint érez, az az osztályhelyzetétől van, ez kéjl, arra várni kellett, ahhoz meg kellett érni a lenini–sztálini huszadik századot.

De még ezt a perverzítást is lehetett fokozni! Miután sikerült megsemmisíteni a fasizmust, a lenini–sztálini rendszer – és minő egyéb indázatai, a balkáni ceauscscuitól a *lassú gyilkos partot mos* kádári variációig, hogy Európában maradjunk, bár a kambodzsai téboly megérne egy feketemisést! –, szóval a rendszer elkezd pizkosul az antifasiszta harcot. Mivel remélem, hogy már eddig is nyilvánvaló volt, miszerint az író művelt, idézem François Furet-t (*Egy illúzió múltja*). Mert amikor Hitler megtámadja a Szovjetuniót, 1941. június 22-én, bizarr egy ficam áll bele a század történetébe: akasztják a hóhért! Most jön Furet: „Hogy a hívek hatalmas hadserege hirtelen felsorakozik egy olyan politika mellett, amely a tegnapiak épp az ellentéte – van ebben valami egyszerre lenyűgöző és rémületes.” Tegyük hozzá: 1941 júniusából előre- és visszanezve egyaránt. És volt még néhány hajtűkanyar a szent tanítás szovjet gyakorlatában.

Na de aztán a fasizmust–nácizmust hazavágják, szörnyű belegondolni, hogy csak azért, mert az atombomba lekérte a csatlakozást. S mi veszi kezdetét a fasizmus hűlt helyén? Az antifasiszta harc! Furet: „Antifasizmus – a kommunizmus háború utáni tekintélye ezzel az egyetlen szóval megmagyarázható. Azok a kommunisták nem csalódtak, akik folyamatosan az antifasizmus zászlaja alatt harcoltak, és minden mással szemben ezt választották. Akcióikhoz sohasem kívántak maguknak jobb politikai terepet, mint azt a kétdimenziós vagy inkább kétpólusú teret, ahol az egyik oldalon a «fasiszták» vannak, a másikon ők maguk... Az elrendezés politikai előnyei olyan nagyok, hogy önmagukban is elégségesek volnának annak a dühödt szenvedélynek a megmagyarázására, amellyel a *kommunisták a fasizmust számos utánpótlására hivatkozva tovább éltetik, miután azokat a rendszereket, amelyekben testet öltött, eltiporták*. Így lehet a kommunizmust a demokráciával azonosítani, közben pedig minden «burzsoá» kormányt azzal gyanúsítani, hogy Mussolini vagy Hitler utánpótlóinak útját egyengeti. Amióta a fasizmusnak vége, azóta nincsen kommunista politika «fasiszta veszély» nélkül.”

Látja, akinek van szem! Na de ha nincs? Vagy épp a látás nem áll érdekében?

Újabban eljárók a kerületi könyvtárba – csak annyi műveltség, amennyit eddig bedobtam, belekerülne vagy tízezerbe, s hol van még a vége? A könyv szabadpiaca helyett ülök tehát dühös öregemberek (én is az vagyok?) és a pénztelen apróhirdetés-olvasó középnevezdek körében az olvasóteremben, s hallok egyszer csak a mosolyát valahol a fogantatásában, esetleg Szadi összetartáson feledő könyvtárost, amint így beszél a telefonba: „Itt van ez a sok fasiszta!” Hű, mondok, s nézek körül ijedten, mellesleg elszántan, hogy felvegyem velük a harcot! De csak néhány kötésmintát bogarászó hölgyet látok a másodvirágzás mezejéről. Seholy csizmacsattogató kommu... izé, fasiszta! És mivel már nem először kiáltottak farkast, s imbolygott elő helyette egy rozzant bárány, csak ülök elgondolkozva, s úgy jár bennem a kérdés, mint lankadt mokus a kerékben: ez a fasisztázás, ez meg kinek jó? Mert ugyebár az a korszak, melyet Furet jellemzett, mintha leáldozott volna, hogy aztán – komolyan, olyan az egész, mint a *Diótörő*, bábok elevenednek meg egy játék házban –, hogy aztán óvatosan a katalógusszekrény alá sandítsak, vajon nem Vitéz Koba Jóska ront elő karddal a kezében, hogy lenyakazza majdnem Schickelgruber Adolfot, a Krampuszt?

Mivel azonban ebbe a játékba is belefáradok, kinyitom az Élet és Irodalmat – az író legyen művelt! Vásárhelyi Mária szedi le éppen (már megint) a keresztvizet a tévéről. A tárgyáról túl sokat tudok, hogysem aktuálharcinakkal vitázzam, mégis eltűnődöm kedvtelve, hogy Vásárhelyi Máriának hogyan nincs igaza. Nem úgy, hogy út egyet Bayer Zsolt, nagyobb jellem kell ahhoz, hogy azt a Bayer Zsolt-cikket lenyelje az ember lánya. Az érdekes cikkben, hogy csak a részt érti, ha érti, az egészet nem. Magát a televíziót, s annak sajátos magyar ficamlatát. Üsd-

vágd, nem apád! Ez a cél, s az eredmény figyelemre méltó: mintha selyemszálból és csirkebélből, akasztott ember köteléből és villanyzsinórból kötne pulóvert. Végül is magának, ő viseli.

De akar a görcs a televízióról írni. Elvonul hát előttem Vásárhelyi Mária a maga kötötte egyenruhában, amikor egyszer csak mintha tág, otthonos térre futna ki a páncélvonat, vele a páncélhölgy. Rágyújt ő is az önfeledt fasisztázásra! Egy jobboldali hetilap, a Demokrata kapcsán. Hű, rezzenek össze, s szemem a nyugdíjas anyókára téved, itt melegeedik a könyvtárban, hű, az angyalát, ha már az ÉS is írja, biztos itt van a faszizmus (igaz, hogy nácizmust is írhatott volna a lendületes aktuálharcina, az van bejárta). Veér András nem lemessolinizta, hanem lehitlerizte a mostani miniszterelnököt, de attól még derűsen kutatgat doni áldozatok maradványai után, derékl, addig is, amíg [valamelyik] pártja újra nem győz a választásokon. Hogy mikor győzne a választásokon Veér András és pártozata, ha a mostani miniszterelnök egy Hitler volna, barna fellegekkel a homloka körül, az két John Lukács-könyvből is kislabizálható [A XX. század és az újkor vége, illetve A párviadal – Churchill és Hitler között –; az író legyen művelt!]. De meg is mondhatom: akkor, ha kivirágzik a kapanyél!)

Vajon honnan fakadt fel Vásárhelyi Máriából mindenkinek a lefasisztázása, aki nem ért egyet vele? (Mint Fülöp Jimmynek a „naplóírás által”). Miért van most és itt, immár a kommunizmus után is, égető szükség az antifasiszta harcra? Furet-nak volna igaza, aki az *Egy illúzió múltjában* azt írja, hogy a faszizmus „a háború után viszont már csak démonizált formájában létezik, ami persze hosszú életet biztosít neki, de csak azért, hogy örök életűvé tegye legyőzőt is”? De hol van már az a „háború után”, hol van a bajuszpódrésben is halhatatlan tömeggyilkos Sztálin és tömeggyilkolásban is halhatatlan tanítómestere, Lenin? Nem nyúlt túl hosszúra egy kicsit az a „hosszú élet”? Mi szüksége van Vásárhelyi Máriának arra, amire Sztálinnak volt szüksége a világháború után? Hát erre tanították otthon?

Feltéve, de meg nem engedve, hogy Vásárhelyi Máriának és az ő képere és hasonlatosságára temett aktuálharcinának faszizmusra van szükségük (hogy „örök életűvé” váljanak), bizony száználmas egy ficánkolás. Egy kicsit bemocskolja az országot, egy kicsit megzápítja a hívek zárt tojását – törékeny egy gyülekezet, kimennek ők még az eszmék piacára, mint Haraszti Miklós mondotta volt, hogy megvegyék a maguk újabb eszme-sárgarépját, haszon-broccoli-ját! De igazán mire kell nekik a faszizmus a nagy Sztálin után? Snassz, nem? Ötvenöt évvel a faszizmus „eltiprása” után!... Mivel azonban az emberbe már úgy hasít bele a kérdés – kinek jó?, mi célból? –, mint tyúkszembe a sajtás, csak eltöpreng, de tényleg, hogy kinek és hogy miért. Tán csak nem Furet-nak van újfent igaza, amikor így ír: „A győztes antifaszizmus [Vásárhelyi Mária például, de **Eörsi István** Berlinből, TGM New Yorkból, hogy hölgyünk ne legyen egyedül] nem forgatja fel az erkölcsi és politikai rendet, amelyben felnőtt. A demokratikus gondolat válságát viszont elmélyíti...” (Ejnye, hogy is van csak: Vásárhelyi Mária és elvtársai elmélyítene a demokratikus gondolat válságát? Ez volna a burkolt célirány? Vagy egyszerűen csak nem tudják, mit marionetteznek össze a madzgakuk végén?) „...miközben úgy tesz, mintha feloldaná. Ez a kor nagy illúziója. Csak nemrég jutottak túl rajta, de most sem az értelmükön múlt, inkább magától alakult így.” Csak nem nálunk! François Furet javíthatatlan optimista: nem jutottak túl rajta!, s ha az értelmükön múlik, nem is fognak! Nekik „a kétdimenziós vagy inkább kétpólusú tér” áll érdekében, ez magyarázza kissé anakronisztikus, viszont „dühödten szenvedélyeket”.

Hogy Vásárhelyi Máriának és a társharcnokoknak nincs ínyükre a demokrácia, hogy valóban elő akarják idézni a demokratikus gondolat válságát... ilyesmi álmomban sem jutna eszembe. Egy akkora kalap egy ekkorka fejen, ugyan, ugyan! Amiképpen a kiváló Élet és Irodalomnak sem ez a törekvése. Hol tudják ők, hogy mit cselekszenek?! Ahhoz a kerületi könyvtárba kéne járni. Egy olyan lap, melynek olyan művészérzékenységgű, briliáns elméjű főszerkesztője van, mint Kovács Zoltán! Vagy a nagyszerű Váncsa István, aki némi intellektuális csűr-

csavart – senki sem ért belőle semmit –, ezzel pedig értetlen vigyorokat vitt az altestiségben domborító Verebes és Havas Heti Hetesébe! Mert nincs az a pénz! Na de ha van! (Hogy ezt miért írtam ide? Mert a régi szocialista bugyireklámra rímel: Ami látszik! És ami nem!) Hogy a nagyszerű Váncsa leebfaszozta a Magyar Köztársaság miniszterelnökét? Senki sem lehet tökéletese! És azt is csak melegen és (hogy is volt csak?) jóváhagyólag (!) veszem tudomásul, hogy a harcos médium mélyen merít a Soros György pénzéből, helyes!, kapjon még többet!, ennek a lapnak élnie kell, vagy ahogy az egyszeri suszterinas mondta: ennek ki kell jönni! Ebben, mint remélem, támogatja a sorosság inkorruptibilis bölcse, akinek *A hatalom mestersége* című könyve (Magvető, 1972 – az író már akkor is igyekezett művelt lenni, sej de az adatok akkor még hézagosan álltak a rendelkezésére) mély benyomást tett e sorok írójára. Különösen az olyan fejezetcím hatott, mint az *Állbatatosság és büség* (semmi, semmi, Jacques Duclos-ról szól). Mert végül is hol a hatalom? Ahol a pénz! Ott kell lenni hát a vártán! Minden történelmi halálkanyarban! És volt-e más kanyarja ennek az országnak ebben a században?!

Tényleg nem jut az eszébe az embernek valami jó is erről a századról, aminek immár szám szerint is vége lett? Már hogyné, az én századom volt, kicsi is, szörnyű is, de az enyém. (Ígérem, főszerkesztő úr, hogy nem privatizálok többet, de annyi tán közelborzadás tárgya lehetne még, hogy anyám a század igazi menyasszonya, három évvel a kezdete előtt, 1911-ben született, s immár több mint tíz évvel élte túl! Mindvégig Kolozsváron! És él bele a huszonegyedikbe! A jövő! – az van előtte!)

Ha valamit őszintén gyászolok ezen az ezredvégen, az a film! A legtöbb, amit a huszadi század csak adhatott. Kevert öröm, tán inkább bizarr élmény látni a századelőt filmen, az ember nem tud arra nem gondolni, hogy az a temérdek, filmtechnikai okból lóttó-futó ember már mind halott. Piramisépítő rabszolga-hadseregek rémlenek föl az emberben. Na és a világhírű mozgóképpillanatok: a sztálingrádi télben bokázó hadifogoly, és Adolf utolsó képe, a romba dőlt Berlinben, a bunker bejárata előtt. Öreg szörnymadár. De hagyjuk. Mozgóképpillanatok lesz a huszonegyedik század első évtizedében, mint az egész huszadikban, de az már nem film lesz! Nem tudom, micsoda. De hogy mozogni fog, az nem kifejezés! Mert ugyan kit lehetne meghatni egy olyan régi történettel, amiért verték szét a kolozsvári Capitol mozit, nevezetesen, hogy Akbár, a tigris féltékeny lesz idomárnőjére, s a porondon végez vele? Hol van már az a közönség, mely felkiáltott a vászonra, látván Akbár baljós pillantását a rács mögül, amint idomárnőjének flörtjét lesi? És nem egy másik tigrissel! Emlékszik-e még valaki arra a (svéd?) filmlányra, aki *Egy nyáron át táncolt*, s az Egyetem mozi közönsége balsejtelmektől gyötörtén nézte, amint fölül a szerelmese mögé, a motorbiciklire; legszívesebben odakiáltott volna: vigyázz!, menj inkább gyalog! Amikor még egyetlen lány élete megért másfél órányi odafigyelést, átlényegülést, szorongást és katarzist! A huszonegyedik század mozgóképének lányhullahegyei csupán gyorsan mozgó, többnyire pusztá fény- és színfoltok. Olyan fegyverekkel lövik tisztára maguk előtt az utat a Schwarzeneggerék – és egyéb kikalapálmányok –, hogy azokkal egy maroknyi fritz megnyerte volna a Berlińi Csatát (lásd Cornelius Ryan: *A Berlińi Csata* – az író műveltségéhez immár aligha férhet kétség), vagy Dobó István kiverete volna a törököt Magyarországról. Nem mintha különösebb kifogásom volna a gyorsan mozgó kép és hulló hulla ellen, az már azé a századé lesz, ami sehogy sem akar elkezdődni, már úgy, hogy értsen is az ember valamit belőle. Hogy merre megy, hányas cipőt hord, szőrös-e a füle? Így aztán csak nézi – ma december 10-e van, végül is egy bíróság fogja kimondani, ki lesz Amerika királya négy évig; mindegy, s valahogy mégsem –, így aztán csak nézi, miként relativizálódik minden, miként banditizálódik a világ, miként zárkózik magas falak mögé a bűnözők elöl az, aki megteheti, miként érlelődik valamiféle népvándorlás, környezeti katasztrófa vagy csak egyszerű és megszokott politikai farkasvakság miatt. Csoda-e, hogy végül aztán ilyen bolondgomba szójátékot farag az ember, hogy földgomba?!

De mivé lett az a film, ami féltékeny tigriseken, halálba motorozó lányokon kívül valami mást is meg akart mutatni?! Mert mégiscsak ezen a fokmérőn szállt magasra a magyar film, a maga nemében fölülmúlhatatlan Latabár Kálmán ellenében. A magyar film tárgyi feltételei romokban vagy magánkézben, a Róma utcában egy kereskedelmi tévé szórja sugarát (na, melyik filmből idézek?), két világverő rajzfilmstúdióknak szétszórattott a böjti szélben (*Magyar népmesék*-sorozat, *Gusztáv, Macskafogó* – fejből tele tudnám írni címekkel a lapot). Na de a lényegre térve: nem a *Civil a pályán*, hanem a *Szegénylegények*, nem a *Hyppolit, a lakáj*, hanem a *Szindbád* lehetősége foszlott semmibe a két malomkö között: ahonnan a magyar történelem jött (ahonnan jöttünk), s ahová a magyar történelem (vele mi) tart. Hiszen ami a finanszírozási kényszermozgások út- és önvesztő labirintusában mégiscsak létrejön, annak annyi köze van valósághoz és történelemhez, mint az *amournak* a *glamourhoz* (erre mondta volt preposztmodern barátném, a natív, hogy hiszen direkt nem akarják, hogy jó legyen! Ja!, mondtam erre én, s most sem mondhatok mást!) Na és a lelkiismereti válságba kerülő ávos, akinek onnan már egyenesen vezet az útja '56 forradalmi barikádjaira – kisbárány fürdőmedencéje, mi az? bari kád! –, onnan pedig a lelki emelkedettséghez, hogy ő tisztán sétálhat a nap alatt, izlelgetve azt! – hol van már az a magyar film, amiért érdemes pénzt költenie egy ilyen körülfaragott kis országnak? (Ámbár hogy ávosaink emelkedett lélekkel és szabadlábbon sétálnak a nap alatt, azt máshonnan is tudjuk, igaz, másból következnek ők, mint amiből *A Napfény íze* levezeti őket.)

Hát hogylene villódzna magasan az erkölcs válsága, ha a művész, az érdek nélküli sem tudja már, hogy hol lakik a Jóisten? És még csak nem is sejti, merre visz a huszonegyedik század, mit értelt a tizenegy év, ami eltelt azóta, hogy a huszadik kilobbant? Hogy erkölcstelenséget, s ami annál nagyságrendekkel több és feketébb: erkölcsnélküliséget? Az amorálisak egyszerűen nem értik, hogy hát mi is velük a baj, most mit is akarnak tőlük. Teszem azt: Cser Ágnes mai szakszervezeti bajnoknő elbocsátották munkahelyéről, ahol milliós jutalmakat markolt fel, mire perelt, s a törvényt hézagosan ismerő bíróság többmilliós végkielégítést vagy mit ítelt meg neki, amit fel is vett, hogy amikor kiderül, a bírói tévedés, ne akarja visszaadni. Viszont politikai harcba lendüljön – láthattuk szakszervezeti küzdelemhez csináltatott átmeneti köpenyét, mint egy papnő! Az ápolónők tőle tudhatják meg, hogyan kell sztrájkhoz öltözni! Ha mást nem is. S elmondta nekik a tévében azt is, hogy neki az a több millió törvényesen jár. Azt fel sem fogja, hogy őt az a több millió forint erkölcsileg kompromittálja! (Arra már csak a magamfajta emlékezik, hogyan röhögött bele csúfondárosan a kamerába és az ország képébe, amikor a milliós dohányt a bíróság neki megítélte.) És ez a kisebb baj: a nagyobbik az, hogy azok előtt sem kompromittálódik, akiknek a nevében ... mit is tesz?; nem inkább azok egyengetik az ő politikai karrierjét? Cser azt követeli, amit – ha ádáz politikai harca vagy bosszúja, ki tud itt már különbséget tenni?!, sikerre vonaglana – maga sem tudna megadni, mert nincs miből! Miért nem adta meg akkor, amikor főhivatalnok volt? De bosszúhadjáratot indított, immár politikait, s ugyan mi más fogadhatná be az erkölcs nélküli harcínát – ha nem Kovács László pártja?

December 13-a van, alkalmasint lett királya az Egyesült Államoknak, eldöntötte néhány, a törvényt hézagosan ismerő bíró. Nem történhetett másképpen. Nem mintha nem volna tök mindegy, hogy Bush vagy Gore. Legközelebb tán gombfocival vagy fallabdával kéne dönteni. Intelligenciateszt? Mentsen Isten! Ámbár ez a választás is beszédes. Tetszenek tudni, ki döntött róla, hogy ki legyen egy világhatalom első embere? Olyan polgárok egy csoportja, akik annyira hülyék, hogy még a szavazólapot sem tudták helyesen kilyukasztani.

A földgombok!

Budapest, 2000. december 8–10.; Zsennye, december 13.